

CESTY A CÍLE

ROČNÍK IX.

KVĚTEN 1931

ČÍSLO 5.

Posvěcení života.

Náboženství je to,
co život posvěcuje
a dává mu smysl.

Člověk přišel na svět s rukama pro práci, s mozkiem k poznávání a se srdcem pro lásku. Život žádá si od něho práce a dává mu za to v odměnu chléb. Klade člověku problémy a chce od něho jejich řešení. Vystavuje jeho očím všechnu krásu barev a tvarů, poskytuje jeho uším lahodnost všech tónů, ale očekává od něho službu pro sebe.

Člověk se oddává práci, ale bývá jí vysilován. Pokouší se řešit problémy, ale často pocituje neúměrnost svých sil k takovému úkolu. Touží po kráse, ale není schopen ji mnohdy rozpoznat. Hledá něco, co by mu pomohlo dobrat se k smyslu vlastního údělu žití.

Dějiny člověka jsou dějinami hledání smyslu života. Člověk staví a boří, vede výboje a opět se noří v tichou kontemplaci. Dobývá pracně materiálu, z něhož by skoval klíč k otevření tajemství země i nebe. Čím více se namáhá, tím širší se otvírají prostranství života, tím větší je jeho žízeň po poznání.

Není ona nepřetržitá činnost lidských rukou, srdce i mozku cestou nejbezpečnější k poznání smyslu života? Nebývá odměňována chvílemi svatých tušení, které naplňují duši pocitem plnosti i posvátnosti života? Náboženství je cestou, která vede člověka k ustavičnému uvědomování si této posvátnosti života. Má snímat s práce tíhu a všednost, má životní problémy měřit mírou věčnosti, má objevovat skrytou krásu života. Má být tím, co život posvěcuje a zhodnocuje vědomím jeho svatosti. —ž—

Duše a slovo.

Snad nikde, v žádném jiném myšlení, cítění a úsilí lidském, nepřichází duše a slovo do takového rozporu, jako v náboženství. Jen si někdy zajděte do kteréhokoliv kostela s úmyslem, abyste ze slov, které slyšíte, vycítili duši. Nikde už nemívám trapnější dojem nad rozporem mezi duší a slovem, jako při pohřebních obřadech některých církví. Kdyby ti účastníci nebyli tak zabráni svým žalem a nehleděli na ten obřad více jako na společenskou povinnost, muselo by jim při tom býti hrozně, a mnohým bývá hrozně. Přál bych si, aby pohřby vedené ze Svobodného bratrství měly na prvním místě duši, a slova aby znamenala více než nutný doprovod. Nejen pohřby, vše co konáme, co od nás vychází, ať má na prvním místě duši.

Mám dojem, že nic tak nepoškozuje náboženství, jako fakt, že církve příliš staví slovo do popředí a nedbají dost o duši. Už v dobách Ježíšových bylo tak a Ježíš to odsuzoval. „Litera zabíjí, ale duch oživuje.“ Přes to až do dnes literou zabíjí se duch. Tak mnohá slova patriarchů a proroků jsou velmi krásná, když se na ně díváme jako na starodávné kroje v museum. Kdyby někdo si oblékl takový kroj, který byl velmi moderní před třemi tisíci léty a přizpůsobený tehdejší úrovni lidského vývoje, kdyby jej oblékl dnes, jako svůj vycházkový nebo společenský oblek, byl by považován za maškaru!

Ze všech známých náboženských směrů, byli to naši předchůdci v Čechách, Bratří a sestry svobodného ducha a po nich Unitáři, kteří odmítali literu, jako něco kouzelného a posvátného, a kladli důraz na osvícený rozum a probuzené svědomí, jinými slovy, na vnitřní světlo.

V křesťanství není slova více zprofanovaného jako slovo Bůh. Otakar Fischer uvádí o Goetheovi, jak už tenkrát viděl toto slovo zprofanované. Otřelé názvy láska nebo Bůh jsou mu jako staré měchy, z nichž víno vyčišelo a jež čekají, aby od každého znova byly naplňovány kvasícím obsahem. Kromě toho, obal a jméno již nevyhovují i hledají si nová označení, hledají — a nenalézají. Jmenuj si to jak chceš, praví dále, já pro to jména nemám — a přece je hledám, přece všechno mé snažení a tvoření sleduje jeden cíl: to, co ve mně volá po probuzení a sdělení, hlasitě to vykřiknout. Goethe se posmívá těm, které nazývá popi, protože

mluví, jakoby opravdu věděli, co je božího a co lidského a neomylně rozeznávali mezi věčným a pozemským. A jinde na výtku pantheismu praví: „Nazvi to jak chceš; srdce či štěstí, láska, Bůh, já nemám pro to jména. Je všechno, vše jen cit, jméno jen zvuk a dým, jímž nebe kalí se jasné.“

A co říci o modlitbě? Kdybych měl podle pravdy definovat modlitby většiny křesťanů, musil bych říci: vrchol neupřímnosti, neoprávnělosti, ba rouhání se Nejvyššímu. Už jako dítěti bylo mi divné, že by Bůh, jako nanejvýše dokonalý a všade přítomný měl zálibu v poslušání toho, co Ježíš tak krásně vystihl slovy: „Lid tento přibližuje se ke mně ústy svými, ale duše jejich daleká jest ode mne.“

Je-li duše duší, a je-li Bůh tím blízkým Bohem, bližším než dech a tlukot srdce, pak musí mít duše možnost přímo a beze slov přiblížit se k velkému tajemství, které tak nedostatečně nazýváme Bohem. Jestli u vědomí přítomnosti Nejvyššího a před tváří věčnosti si uvědomujeme smysl svého života, to je modlitba. V takovém svatém okamžiku často jeden vzdech vyváží velkou modlitební knihu.

Vědomí, ono pouhé vědomí v blízkosti velikého Jsoucna je mi víc než všechny modlitby. Ježíš řekl, že praví modlitebníci budou se modlit v duchu a v pravdě. Tak se on pomodlil. A jen jednou se nemodlil, v té chvíli, když zvolal na kříži: „Bože můj, bože můj, proč jsi mě opustil!“ Cítil se na chvíli opuštěn od Boha a jen na tu chvíli se nemodlil. Proto také jeden z velkých apoštolů řekl: „Vždycky se modlete.“ Tím jistě nemyslel nějaké růžencové modlitby.

Slovo je jedním z bezpočetných výrazů duše. Co my víme na příklad o jejím kosmicky inženýrském důvtipu, jak stavět lidské tělo z látek této země, aby reagovalo na vlivy kosmických paprsků právě tak, jako na dotek a pohled přítele. Duše žila dávno než se začal tvořit tento svět, a kdo z nás má tušení kolika způsoby a jakými těly se už někdy projevila. Duše bude žít ještě tenkrát, kdy na celou naši sluneční soustavu zbude už jen nějaká dávná vzpomínka v análech vesmírného dění a co my víme, jaká těla ještě jednou si vytvoří a nebude-li naše dnešní tělo oproti těm budoucím jako tělo žízaly proti tělu orla.

Zdálo by se z mnohého, co jsem pověděl, že hodnotu slova podceňuji. To však není pravda. Já jen proto tolik vyzdvihuji

duši proti slovu, abych čelil povýšení slova nad duši. Právě slovo v pravý čas má velkou cenu. Někdy slovo může být činem. Nemohu sebe vyjádřit žádným slovem, ani slovem láska, ale mohu do některých slov vložit sebe celého. Některá slova mohou být jako dým a pára, ale jsou slova, která zavazují. Co je člověk proti slovu, ale ten člověk může tak stát za svým slovem, že i život za to dá.

Nevím, který člověk by dovedl domyslet a povědět, co všechno duše dovede slovy vyslovit a slovy zamlčet. Velké duše mívají velká tajemství a bojí se, aby slova neubrala jejich síle a významu. Nádobu, z které bývá vždy všechno vylito, co tam je, zůstává vždy prázdná.

Ty nejlepších a největších věci jsou nevyjádřitelné, neboť jakmile je vyjádříme, jako by se scvrkly a ztratily.

Je mezi duši a slovem jakési vzájemné prolínání. Jednou mluvíme, ale nepovíme všechno. Za slovem zůstává ještě kus tajemství. A jindy mlčíme, ale v tom mlčení už se rodí slovo. A takové slovo z mlčení zrozené stává se činem.

Nejškodlivější jsou slova prázdná. Jsou jako mrtvé buňky v těle. Tvoří se z nich duševní jed, který oslabuje. K takovým prázdným slovům patří klení, ale také každé jiné slovo, které bývá pomocí z nouze. V Praze je tímto slovem Ježíš. Už z úcty, k tomu, co kdy pěkného pod tímto slovem bylo myšleno, neměli bychom je užívat jako pouhou výplň z nedostatku slov, kterým dáváme nějaký obsah.

Proč máme rádi člověka, v jehož slovech dýše duše? On je bezprostřednější, říkáme, že je upřímný. Co je pokrytectví, pochlebenství, patolízalství? Jsou to nestvůry, kterých se každý v duši štítí a nenávidí je i ten, který je přivolává. Jsou to slova a fráze, které se odtrhly od duše a staly se z nich nestvůry.

Čím více přemýšlím o tom, jak duše může slovo ovládat nebo s ním si pohrát, jak dovede slovy mlčet i mluvit, výskat i plakat, třásti se trémou anebo komandovat tisíce, jak může slovem poláskat a pohladit dítě, ale také povznést se až nad hvězdy do dálav vesmírných a troufat si mluvit s Nejvyšším — když uvážím, kolik řečí už duše vytvořila a kolik slov v každé z nich, a jak nové řeči tvoří slovem i tónem, hlasem i hudbou — ptám se vás, necítíte, netušíte, nebýváte přesvědčeni, že duše je božská, a nemáte radost, že má před sebou ještě tolik krásného materiálu, k zpracování a tolik nových nezbadaných a nedotčených možností projevu?

Pevný bod.

Žijeme ve světě ruchu a shonu. Tempo života je denně rychlejší. Svět stává se menším. Lokomotiva, auto, aeroplán, rychloloď, telefon a radio odstranily vzdálenosti, které lidstvo dělilo. Věda nám umožnila nahlédnouti do tajů vesmíru a pozorovati samotné tvoření světů a života. Vnější změny upoutávají naši pozornost a kvap života táhne člověka od základů, na kterých všechno toto dění spočívá.

Uprostřed měnícího se světa, přehodnocování společenských řádů, člověk dostává se do chaosu. Neuvědomuje si jasně svoji organickou sounáležitost s podstatou jsoucnosti, cítí se jaksi vyřazen z vesmírného dění a tak ztrácí pevný bod, na kterém je nutno se orientovat. Nic mu není jisté. Smysl jeho života, zodpovědnost, mravní zákon, životní poslání — ustupují do pozadí. Pozornost je soustředěna jinde, a tam kde je naše pozornost, tím směrem jde vyjádření celého našeho života.

Jako odseknutá ratolest vadne, trouchniví a hnije, tak člověk, který se vyšinul z kolejí svého poslání, se hrouť a tvoří svým dožíváním prostředí hniloby. Jeho mysl a jeho city a každá činnost bude pak nasáklá rozkladem, hnilobou.

Svět stál a bude státi výtvorem duší zakotvených, které si dovedly ujasniti svoji sounáležitost s tím Nejvyšším, odkud vždy vycházely. Tam byl ten jejich pevný bod, odkud se rozhlížely po svých úkolech. Z něho spatřoval Platon taje dění, z něho Sokrates poznával spolehlivou životní dráhu. Z něho viděl život a smrt, přítomnost a věčnost. Tu Ježíš, Mohamed a jiní poznávali smysl života a zde ti, kteří pro lepší lidství a svět kladli své životy, brali potřebné síly.

Rovnováha, odvážné kroky vpřed za lepším světem, ve kterém člověk potkává člověka, důvěra a jistota, že jsme zařazeni v rámci vesmírném a že svoji dráhu konáme před tváří věčnosti, toť onen pevný bod, který potřebuje si ujasnit člověk dnes. Jen s tohoto stanoviska je možno odvalovati balvany překážek, které jsou v naší cestě. Co jsou potom zklamání, nepochopení, hmotné ztráty, proti vědomí, že žijí ve věčnosti jako spolupracovník na výstavbě nového vesmíru, který se tvoří. Zde je základ náboženského života.

Myslet bolí, a nábožensky myslet bolí dvojnásobně. Nábožensky žít, toť teprve bolest a hlavně pro ty, kteří náboženský život chtějí odbýti nějakým nedělním svátečnictvím. Ale chceme-li, aby nespravedlivé řády zmizely, všednost, nezodpovědnost, ukrutnictví a nemravnost byly odstraněny, je nutno se hlouběji zamýšlet, kde hledati východiska. Z duší nezakotvených, povrchních, nemůže vycházeti naděje na lepší zítřek. Od osob, kterým láska a oddanost, a smysl zodpovědnosti pozbyly ceny, u kterých hmotný zisk a zabezpečený dnešek, bez ohledu na druhého stal se cílem, nemůžeme očekávati vzpruhy k radostnějšímu životu. Jen z lásky rodí se láska, ze zodpovědnosti důvěra, jen z důvěry spolupráce. Život zbožný, který se nedá vměstnat do formulí, který je žitý před tváří Nejvyššího po celé dny životní dráhy, ten může být ukazovatelem z nynějšího chaosu a rozvrácenosti, a přibližovati jednotlivce k tomu, jenž je podstatou nás všech.

Václav Žižka:

Zápas o Boha.

Zdá se, jakoby zápas o Boha se chýlil ku konci. Popěrači Boha před tribunálem rozumu to vyhrávají. Cit si však také reklamuje právo na rozhodování a tak se činí citu ústupky. Na obzoru je smírný kompromis.

Zápas o Boha se vede po staletí, uvnitř, v lidské duši, právě tak jako veřejně, v lidské společnosti mezi jednotlivci a celými skupinami. Byly doby, kdy boj o Boha byl bojem na život a na smrt. Ochabuje-li dnes, není to proto, že jedna strana byla poražena. Příčinou je zlhostejnění bojujících. Zájem dnešního člověka se přesunul na jiné pole.

V popředí všech lidských zájmů jsou dnes hospodářské otázky. Strach o existenci, zdůvodněný obecnou nezaměstnaností, je charakteristickou známkou jednoho tábora. Strach o zabezpečení majetku převládá mezi lidmi druhého tábora. Na obou stranách jsou však starosti o hmotný základ života. Jakoby nová vlna materialismu se převalila světem. Materialistické teorie mají vysoký kurs. Duchovní hodnoty jsou zatlačovány do pozadí.

Problémy života se dnes vidí jen ve světle hospodářských potřeb. Vzrůst sebevražednosti se uvádí v přímou souvislost s hospodářskými poměry a činí se z ní barometr hospodářské krise.

Příčiny rozvratů v manželství se vysvětlují z téhož pramene. Prostituce a pohlavní nemoci, otázka zločinnosti, pokles mravnosti a celá řada jiných, živých problémů přítomnosti se chce řešit s hlediska hospodářského.

Stačí zajištění krajíce chleba k vyřešení všech otázek života? Bude s takovým řešením spokojena lidská duše? Není hospodářská krise a vše co s ní souvisí jen lícem problému, na jehož rubu je krise duševní?

Lhostejnost je nejvšednějším zjevem přítomnosti. Nač se namáhat? Zač bojovat? Lidé jsou vyšinuti z rovnováhy. Ztratili smysl života. Necítí odpovědnost za život. V tom je těžiště vlastní krise.

Příčiny jsou hlubší než mnozí tuší. Odpověď nečekejme od generací nám nejbližše předcházejících. Otcové a dědové sami prošli duševním chaosem, ve kterém žijí lidské duše dnes. Přejímáme jen jejich dědictví, jen zmnožené těžkostmi, do nichž nás uvádí složitost moderního života.

Podle filosofa Johna Deweye, v člověku je přirozená touha po poznávání a ovládnání. Dějiny lidského vývoje jsou toho neklamným svědectvím. Touha poznat a ovládnout, především to, co se poznávat a ovládat dá, to jest příroda, nalezla největšího vyjádření v posledních třech nebo čtyřech stoletích.

Člověk se nespokojoval pouhým objevováním nového. Člověk chtěl to nové zužitkovat, ovládnout, zmocnit se toho úplně. Právě to, že spojil vědecký objev s průmyslovým využitím, vedlo ho k přesvědčení, že účelem veškerého vědeckého poznávání jest ovládnání přírodních sil. Člověk se tak zabral do ovládnání přírody, že zapomněl sám na sebe, na vlastní smysl života, na potřeby své duše.

V životě člověka nastala změna. Tato změna, jak dobře vystihuje Dewey, byla „spíše technická nežli mravní a lidská, byla spíše hospodářská než přiměřeně společenská. Podarilo se nám sice dosáhnouti vlády nad přírodou prostředky vědeckými, ale věda není dosud taková, aby se této vlády soustavně a předně používalo na úlevu lidským poměrům.“

Jinými slovy totéž ještě určitěji vyslovil nedávno profesor Einstein v proslovu na kalifornské universitě: „Věda dosud neučila nic jiného, nežli že zotročila člověka tak, jak tomu nikdy nebylo. V dobách válek slouží k tomu, aby nás otráвила, mrzačila.

CESTY A CÍLE

V míru nám dělá existenci vysilující a nejistou. Civilisace, místo aby člověka v nejvyšší míře osvobodila, udělala z něho otroka strojů. Veliká většina lidí prožívá své dlouhé a monotonní dny v nechutenství, což jim však nevadí, aby se netráslí i o ty ubohé příjmy. Výtvary našich dnů musí býti požehnáním a ne kletbou lidstva. Nezapomeňte toho nikdy v lůně svých diagramů a rovnic.“

Neukazují Einstein a Dewey správně, jak moderní člověk je desorientovaný? Nedávají tušit, že jedinou cestou k lepšímu zítřku člověčenstva je obrátit lidský zájem k duchovním hodnotám a uvědomit si smysl života? Je třeba zdvihnout nový boj. Obnovit starý zápas o Boha, který je zdrojem duchovních sil a měřítkem duchovních hodnot. Už dnes mnozí volají zpět k starým základům. Zpět k starému náboženství. Je to možno? Pro moderního, myslícího člověka není cesty zpět. Mosty jsou spáleny. Je možno jít jenom vpřed. Využít poznání, které nám dala věda a nalézt si novou orientaci, která by vedla k vyššímu životu.

Problém dnes je, jak najít ve víru dneška kousek pevné půdy pod nohama, jak najít vnitřní jistoty a měřítko duchovních a vůbec všech hodnot. Najít rozumně rovnováhu mezi tělesným a duševním. Mezi vnitřní podstatou a vnějším výrazem. Najít prostě jednotu, která je za vši roztříštěností, jednoduchosti, která leží za vši složitostí. Hlavně pak, zamýšlet se nad fakty denního života. Nepřecházeti přes ně s poznámkou, to se mne netýká. Masaryk kdesi řekl, že kdyby tak zvaní dobří lidé nebyli líní, zlých by nebylo. Nejdůležitější je dnes prolomit lhostejnost těch dobrých, aby cítili odpovědnost za ty zlé.

Unitářství patří do kategorie těch náboženství, které vedou k poznání odpovědnosti člověka k člověku a Bohu. Nutí k činnosti, především činnosti myšlenkové. Učí člověka chápati, že všechno rozdělení ve světě, všechny konflikty, v nichž žijeme, jsou jen zdánlivými rozděleními a konflikty, ve vyšším pojetí jsou jednotou a harmonií.

Náboženství, jak mu rozumíme, nemá býti jen výkladem tohoto chaosu světa, ani vyhledáváním bezpečného místa, kde je pohodlný klid, ale má býti životem uprostřed všech životních činností, uprostřed vírů a zápasů života. Musí se projevit zápasem o vyjádření božského v lidském.

V tom jedině může býti jádro a smysl náboženského probuzení a obrození dneška. Ne se vracet k pověrám a představám lidí,

kteří žili před tisíciletími, ale objeviti samou podstatu náboženství, která je ve vědomí odpovědnosti. Otázka by mohla znít: komu jsme odpovědni? Nejsme odpovědni sami sobě? Ano, já, člověk, jsem odpovědným sobě, ale jen potud, pokud jsem za jedno s Bohem, který je ve mně. Jsem odpověden tedy Bohu, ale Bůh je ve mně. Jen tak je nutno rozuměti odpovědnosti samu sobě. A cožpak jsem sám? Nejsem-li jednou částí celku? Vědomí odpovědnosti je právě z vědomí sounáležitosti jednotlivce k celku.

Síla slabých.

Nemocný člověk jinak myslí a cítí než zdravý. Nemoc vyčerpává nejen tělesně, ale i duševně. Navštívit nemocného a povzbudit ho, znamená odpoutat jeho myšlenky od nemoci k zdraví a posílit jeho důvěru v život.

Nejzvláštnějšími nemocnými jsou zpravidla členové Svobodného bratrství. V mnohých nemocnicích je už znáji a mluví o nich jako o „těch Čapkových“, kteří nedovedou naříkat ani v bolestech. Jsou prý nejpříjemnějšími pacienty a nejrychleji se uzdravují. Jejich optimism je největším pomocníkem lékařovým.

Navštívil jsem před několika dny v sanatoři jednu z našich posluchaček, která tam leží už plné tři měsíce s těžkou zlomeninou nohy a ruky. Při její čtyřiašedesátce taková rána se nehojí lehce a pacient se nesmí ani hnout. Cestou do sanatoře jsem přemýšlel, jak bych ji potěšil. Nebylo toho ale potřebí. Žasl jsem prostě nad jejím humorem a elánem, s kterým mi vyprávěla své životní zkušenosti.

Její oči zářily nadšením a mluvily o hluboké víře, která nedává mysli poklesnout. O svém zranění vyprávěla jen jakoby mimochodem: „Sebrali mne s ulice a když jsem se probrala zde k vědomí a počítala bolest, pomyslíla jsem si, kdybych měla umřít, umřu klidně, mám vždycky své účty v pořádku a vždy jsem připravena na cestu. Pak mne ale napadlo, že nejsem přece ještě tak stará, mám ještě dost síly, vykřešu se z toho a budu zas pracovat. Myšlenka na práci mne bolela, protože jsem musila nehybně ležet a dosud ležím na tomtéž místě v stejné poloze jak mne sem přivezli. Chtělo se mi něco dělat, zužitkovat nějak čas. Jak bych jen mohla býti užitečnou? Nejprve mně přišla myšlenka

učit němčině mou ošetřovatelku. Mám na to vlastní metodu. Praktickou a snadnou a tak se mi to dařilo. To mně však bylo málo. Vzpomínala jsem na mnohé své známé, na lidi bez zaměstnání a na všechny, kteří by potřebovali nějaké pomoci a duševní posily. Psát rukou bylo mi obtížno, i pozvala jsem si dvanáctileté děvčátko své přítelkyně, a té diktuji dopisy. V novinách sleduji rubriky, kde nabízejí místo a posílám tam nezaměstnané. Jiným píšu potěšující dopisy a tak mi čas ubíhá a zdá se mi, že tu přece nejsem nadarmo.“

Návštěva byla pro mne velkým posílením. Netušil jsem, jak rychle ubíhá čas návštěvy. Bylo mně víc jak žáku, než jako rádci, který přišel dát povzbuzení. Louče se, děkoval jsem pacientce za posílení, které mi dala. Šel jsem ze sanatoře jako u vytržení. Jak je to možné, říkal jsem si, taková síla u slabé, bezmocné, nemocné ženy. Kolikrát přicházejí v životě chvíle, kdy se nám zdá, že není možno se přes ně přenést bez utrpení. Bývají to někdy malichernosti, a přece se zdají být vyčerpávajícími, nepřekonatelnými. Lidé ztrácejí hlavu, jsou nemožní něco vykonat. Kéž si vzpomenu na tuto pacientku.

—ž—

Jak vychovávati dítě nábožensky?

Tato otázka zaměstnává mysle mnohých rodičů. Náboženská výchova je zvláště tvrdým oříškem pro rodiče, kteří se sice rozešli s učením ortodoxních církví, přes to ale náboženství zůstává jim živou potřebou. Problém je komplikován zpravidle tím, že rodiče ve svém myšlení nedovedou obyčejně překonat starou představu, že náboženství je něco od života docela odlišného, víc pro neděli než pro všední den, že je věcí ducha a s tělesným nemá nic společného. Dovedeme-li pochopit s unitáři, že náboženství je tím, co život posvěcuje a zhodnocuje, bude nám jasnější, proč moderní vychovatelé nepřikládají takové důležitosti poučování, kterým se dítěti jistě představy a idee předkládají, ale zdůrazňují, aby se dítěti dostalo podmínek, v nichž by se mohlo dobře vyvíjeti tělesně i duševně. Náboženská výchova je především výchovou charakteru. Vše, co směřuje k vypěstění charakteru, mělo by být pojato do prostředků, které slouží náboženství.

Vynikající unitářský duchovní, John Haynes Holmes z New Yorku, podává v jedné ze svých populárních promluv, několik

cenných námětů pro rodiče a vychovatele. Na prvním místě zdůrazňuje hledisko, s kterého se máme na dítě dívat. Člověk je tělo a duše. Pěstovat duši a zanedbávat tělo, je neodpustitelnou chybou, které by se mohl dopustiti jednostranný vychovatel. „Úcta k dětské duši, musí začítí úctou k jeho tělu.“ Tělem není míněn jen jeho organism, ale vše, co s ním souvisí; okolí, v němž žije; hmotné potřeby a svět kolem něj. „Dítěti by se měla dát příležitost, aby mělo svůj vlastní koutek, kus svého světa, kde by mělo své věci a kde by mohlo projevit svou tvůrčí činnost, která je podmínkou nezávislosti jeho duše.“

Ostre se Holmes vyslovuje proti tělesnému trestání dětí, které je nejen koncem veškerého vychovatelského umění, ale které znamená také vážné zranění smyslu důstojnosti a sebeúcty dítěte. Dítě tím ztrácí úctu k sobě i k jiným. Tělesné potrestání je nejlepši ilustrací, jak může být poškozena dětská duše prostřednictvím jeho těla.

Právě tak jako vyžaduje Holmes respektování tělesné integrity dítěte, pokládá za samozřejmé uznání integrity duševní. Uznáním duševní integrity dítěte, myslí Holmes především, aby se rodiče vyvarovali vštěpování dítěti ideí, které jsou běžné jim a jsou jejich přesvědčením, ale bývají cizí dítěti. Chce, aby se dítě vedlo k poznávání *fakt* a ne k přijímání *mínění* dospělých.

Holmes vychází z psychologického poznatku, že v naší mysli jsou dvě skupiny materiálu. Předně naše mysl obsahuje fakta, kterých získáváme pozorováním, zkoumáním a zkušeností, a které tvoří základ toho, čemu říkáme vědění. Na druhém místě je v naší mysli množství mínění, která si tvoříme na základě získaných fakt a které představují naše názory o životě a o všem, co s ním souvisí. O knížeti Václavovi na příklad všichni čeští lidé vědí jistá fakta o jeho životě a působení, t. j. mají jisté *vědomosti* o něm, ale jedni, a to je většina národa, vidí v něm obránce vlasti a mučedníka, druzí se však na něj dívají jako na svatého. Jsou jiného *mínění*. V náboženství je také celá řada fakt, která jsou známa mnohým lidem více či méně a jsou mínění nebo přesvědčení, která si lidé na poznacích fakt budují.

S hlediska náboženské výchovy dítěte rodiče podle Holmese měli by dbát toho, aby se dítěti dostalo potřebných znalostí náboženských fakt, ale dítěti měla by se dát svoboda, aby si své přesvědčení vytvářelo samo. „Neznám nic horšího,“ praví Holmes,

„nežli když rodiče nabíjejí dětskou duši věcmi, kterým věří, a v něž doufají.“ A opět podtrhuje: „Naším úkolem není *dávati* našim dětem *naše idee*, ale *chrániti je před našemi ideami*.“ Zdá se to revolučním požadavkem, nepochopitelným běžnému myšlení. Ale oprávněnost tohoto požadavku vysvitne z Holmsova výkladu, kterým tento požadavek doprovází.

„Nejhlavnější věcí je otevřít dětskou mysl chápání skutečnosti. To s naší strany je věcí čestnosti. To znamená, abychom byli opravdovými sami k sobě, nemíchat to, co myslíme s tím co *víme*, to jest neslučovat to, co bychom *chtěli* s tím, co *skutečně jest*. V poměru k dítěti čestností se rozumí, že nezatajujeme dítěti skutečnosti, kterých bychom se mohli obávat, nebo jaké bychom si nepřáli u dítěte mít. Dítě má právo na přesné a plné informace o všech věcech. Zvláště má právo na čestné odpovědi na čestné otázky, které nám klade. Jestliže se dítě ptá, mělo by se mu dostat odpovědi a to ne v podobě pohádek nebo vyhýbavých polopravd, ale pravdivě podle skutečnosti a tak, aby tomu rozumělo. To je co nazývám respektováním duševní integrity dítěte, a to znamená chránit dítě do budoucna před cynismem, zklamáním a nevěrou.“

Nemá tedy mít dítě žádného vedení? Nemáme mu říci, co je správné a co je špatné? Holmes vyvrací domněnku, že by snad dítěti mělo být ponecháno na vůli, aby dělalo co samo chce, že by se mělo ponechat samo sobě, bez pomocné rady a bez varování ho před úskalími života těmi, kdož jsou staršími a tedy zkušenějšími než je dítě samo.

To přímo vede k třetí připomínce, kterou Holmes vkládá na srdce rodičům. Poukazuje na morální integritu dítěte, a hned připomíná, že všechny morální instrukce, možno-li to tak zvát, měly by se podávat dítěti nepřímou. „Nepotřebujeme dítě nic učit,“ praví, „potud ovšem, pokud věříme v jistou cestu života, potřebujeme jen dítěti ukázat všechno příkladem denní praxe.“ Dítě napodobuje. Učí se chodit, mluvit, sedět u stolu prostě pozorováním ostatních, jak oni to dělají. Jestliže chceme, aby dítě žilo krásným, šlechtným, nesobeckým životem, nedávejme mu žádná pravidla, podle kterých by to tak mělo dělat. Žijme sami tak, a dítě nás napodobí. Nic nedovede nahradit cenu příkladu pro dítě. Jestliže dítě je zdvořilé a jemné, je to proto, že vidělo zdvořilost a jemnost chování otce k matce a matky k otci. Jestliže dítě je čestné a jedná poctivě, bez chytráctví, je to proto, ne že

bylo učeno etice čestnosti, ale protože asi nikdy nepoznalo, co to je nepravda a nečestnost. „Není potřebí“, opakuje Holmes, „žádných příkázání o poslušnosti, ani potrestání za neposlušnost. Všechno, co je třeba, je, abychom jako rodiče dovedli všechny ctnosti, které chceme u dítěte mít, vtělit do vlastního života.“

Byla by tu snad ještě jedna námitka. Pak je ale nebezpečí, že děti stanou se takovými, jakými jsou rodiče, a to by bylo tragické. Chceme přece, jakkoli dobří jsou rodiče, aby děti byly lepšími. To nás přivádí k tomu, že morální integrita dítěte zahrnuje nejen příklad, ale i *oproštění*. Je důležité, aby dítě nejen napodobovalo, ale aby mělo schopnost dělat něco svého z vlastní iniciativy. Rodiče měli by proto dítě vyvádět ze světa dospělých a vésti je do širšího světa kamarádů a spoluhráčů, kde by se mu dostalo prvních lekcí v cvičení ze sociální odpovědnosti, a kde dítě pro začátek by mohlo vyzkoušet svých vlastních sil a žítí svůj vlastní život.

Vše, co Holmes propaguje zde v ohledu výchovy dětského charakteru, koná ve jménu úcty k tomu, čím každé dítě je — ve jménu úcty k lidské osobnosti. „Neoslepujte děti, neomezujte je a nevládněte jim“, volá Holmes. „Nenaříkejte proto, když chtějí být nezávislí i když jsou tak někdy trochu rebelanty. Mějte úctu k jejich tělu, mysli a duši. Obklopte je atmosférou tak čistou jako je svěží a nezkažený vzduch.“ Zamýšlejte se nad novými myšlenkami, které ukazují k lepšímu příští dítěte i člověka. —ka.

Člověk a Bůh.

Někteří nám vytýkají pantheismus, totiž jako bychom vše co je, měli za boha. To je nepravdou, jako je nepravdou, že bychom sebe měli za Boha.

V oku mém není slunce — a také já nejsem slunce, ale co mi brání vidět svět tou částí slunce, která mi padá do oka?

Já nejsem vzduch, ale kdo mi chce upřít, že ve mně je vzduch a že je částí mého života tělesného?

V mém radiovém přijímači není žádný koncert, ale kdo mi upře, že můj radiový přijímač je přes to plný koncertů a že potřebuji jej jenom naladit, abych jej slyšel?

Nejsme bohové, ale bez boha v nás není žádné původní lásky, nýbrž jen náhražky.

Chce někdo poznat boha, zažít boha? Ať zkusí jej poznávat a zažívat tím, co sám v sobě poznává a zažívá nejvyššího, nejvznešenějšího, a totéž ať poznává nebo probouzí v tom druhém.

A když to, co je v tobě bohem promluví k tomu, co je bohem v tvém bližním, potom jsi rozmlouval s bohem. Č.

Slovo k čtenářům.

Jedním z předpokladů činnosti Svobodného bratrství je tvořivost a svoboda, svobodné, tvůrčí napětí. Chceme vytvářet nové životní hodnoty. Náš časopis „Cesty a cíle“, jak už nadpis napovídá, vzal si za úkol ujasňovat cíle, ke kterým spějeme a vyznačovat cesty, kterými je možno cíle dosáhnout. Chceme být ukazovatelem na rozcestích těch, kteří ve zmatcích dne ztratili správný směr. Potřebujeme však ujištění, že jdeme dobře. Zhodnocování a věcná kritika je často nejlepším podnětem k novému tvoření. Zhodnocení a kritiku čekáme od svých čtenářů. A nejen to, čekáme na náměty a podněty. Páli bychom si, aby čtenáři stali se také našimi spolupracovníky. Napište nám, co v časopise postrádáte, co se vám líbí a nelíbí, co je v „Cestách a cílech“ posílením pro váš denní život, co nabádá k myšlení a co ve vás vyvolává nové problémy, a jaké problémy. Cítíme potřebu užšího kontaktu se čtenářem.

Ještě něco. Myšlenky, které rozséváme, jistě stojí za to, aby se jim dostalo sluchu u největšího počtu lidí. Časopis zvláště na venkově je mnohdy jedinou možností dostat naše myšlenky do světa. Tu je problém rozšíření okruhu čtenářů. Máte-li časopis rádi, staňte se jeho propagátory. Získávejte nové odběratele. Napište nám adresy těch, o kterých předpokládáte, že by si časopis mohli předplatit. Vezměte si to jako své osobní poslání, které konáte pro Svobodné bratrství. Budeme vděční i za návrhy, jak časopis rozšířit, jak jej prohloubit, jak jej přiblížit živým potřebám našich čtenářů.

—ž—

*

Upozornění. Členové čl. unitářů bývají někdy vyzýváni k přísaze před křížem a svícemi. Upozorňujeme proto naše členy, že čl. unitáři přísahají podáním ruky, čím je plně vyhověno zákoným předpisům.

Ve dnech 28., 29. a 30. března konal se druhý sněm církve československé. Jménem čl. unitářů a Svobodného bratrství promluvil na tomto sněmu br. Dr. Čapek. Jeho proslov byl obzvláště sympaticky přijat a rovněž i odpověď patriarchy Procházky vyjadřovala uznání za služby, které br. Čapek této církvi prokázal. S radostí jsme konstatovali rozvoj čl. církve jak po stránce vzrůstu tak i po stránce ideové. Prošla řadou překážek a vychází vítězně do dalšího období. Církev čl. patří do společného tábora, neboť stojí dnes na unitářské základně a unitářsky se orientuje. Volí si svoji cestu, jakož i my máme vlastní cestu, ale setkáváme se a společně kráčíme k jednomu cíli. Přejeme čl. církvi mnoho zdaru a dalších vítězství.

K.

OBJEVENÝ JEŽÍŠ.

Jsou dva tábory lidí, jejichž zájem se točí kolem Ježíše. Jedni ověnčili Ježíše gloriolou božství, zahabili ho v desaterá roucha tajemství, postavili mu sochy a chodí se k těm sochám modlit. Tím, čím žil, myšlenkami, které hlásal a životem naplňoval, vyšperkovali teologický rámeček svého učení a jeho smrt učinili smyslem jeho poslání. Druzí, v přehorlivé snaze po makatelném důkazu každé skutečnosti, odkázali Ježíše do říše bájí, odmítli jeho učení jako teologickou konstrukci, vybavenou množstvím mravních naučení a báčorek pro děti.

Literatura o Ježíši, pokud ji v češtině máme, nese zřejmě pečeť jednoho, nebo druhého tábora. Z pokusů kritických teologů a vědců, kteří se snaží objevit pod teologickým nánosem skutečného Ježíše, člověka s lidským srdcem a mozkiem nevzešla dosud u nás původní kniha, která by při respektu kritického rozumu, chytla i srdce a uspokojila věřící duši, plnou úcty k osobnosti, jakou byl Ježíš. Takovou knihu dává české veřejnosti Stanislav Lom.*)

Stanislav Lom není sice teologem, ale z každé řádky, kterou věnuje Ježíšovi je cítit duši, plnou obdivu a lásky k tlumočníku božích myšlenek a hlasateli příštího království božího na zemi. Stanislav Lom je básníkem, který pečlivě a s ohledem na kritické poznatky o evangeliích, užívá daného materiálu, aby podle svých básnických potřeb vykreslil ucelený obraz jeho činné osobnosti a jeho myšlenek. Lomovi Ježíšovo učení je stále živou hodnotou, záleží mu na tom, aby Ježíše člověka »objevil« v Ježíši Vykupiteli. Sám o své knize praví: »Není lépe, abychom si Ježíše »objevili« v aktualitě svých lidských zájmů, dokud není ještě docela zapomenuto jeho zvěstování, dokud je živě pocítujeme v kořenech svého vlastního života a ve svědectví svého charakteru? V tom, co dnes pokládáme za potřebu ušlechtilého lidství, lepší a spravedlnější skutečnosti svého života, za své štěstí, své uspokojení a budoucnost člověka na zemi, je stále ten věčný hlas volajícího, jak zazněl ve zvěstování Ježíše, ubitého, aby se nestal Bohem, a zbožněného, aby přestal být lidsky dosažitelným.« Lomova kniha je psána v unitářském duchu. Je vyjádřením víry v člověka a v možnost jeho božské dokonalosti. Povzbuzuje a občerstvuje duši. Srdci dává zrát touze přiblížit se ideálu vyššího člověčenství.

Václav Žižka.

*) Stanislav Lom: »Ejhle člověk!« Vydalo Aventinum 1931. — Cena Kč 28.— brož.

CESTY A CÍLE

Co nového v SB.

Naše skupiny mimopražské pokračují pěkně ve své činnosti. Minulého měsíce uspořádali jsme zájezd na Moravu. Br. Hašpl a ses. Hašplová navštívili naše bratry a sestry v Brně, v Olomouci, v Moravské Ostravě a na Sázavě u Nēm. Brodu. Každá skupina je rozdílná a žije svým individuálním způsobem a přece vyjadřují jeden cíl. V Brně konají pravidelné schůzky, kde si přednášejí přednášky br. Čapka, učí se zpívat a hlavně co nás nejvíce potěšuje, snaží se unitářským způsobem vyjadřovat život. Rozdělili si svoje funkce a tak každý se snaží přispět k rozvoji jak jen může. V Olomouci hledají vhodnou místnost pro menší skupiny a po prázdninách se pustí do samostatné práce. Radost máme vždy z Mor. Ostravy. Dosud spočívala veškerá práce na ses. Jurašové, ale nyní se hlásí celá skupina k spolupráci. Jen litujeme, že nemůžeme býti s těmito bratry a sestrami častěji.

Na zpáteční cestě zastavil se br. Hašpl u br. Janáčka v Sázavě u Nēm. Brodu. Tato návštěva dovršila radost jejich zájezdu. Rodina br. Janáčka je první unitářská rodina v Sázavě. Je to ale nejlépejší rodina, respektovaná každým občanem obce, proto, že opravdu unitářsky žije. Br. Janáček o unitářství přednáší ostatním občanům, budí zájem o vyšší život a vzornou osobnost, sám se svojí rodinou jdou příkladem napřed.

V ústředí je pořád pilno. Kde se jini připravují na prázdniny a omezují již nyní činnost, my se pouštíme do nové práce. Tak zorganizoval br. Čapek pěvecký sbor, napsal krásné písně a zkomponoval hudbu pro všechny hlasy. Písně nacvičil a dvě byly již předneseny při úterním shromáždění. Pro učitele Nedělní školy začal br. Hašpl přednášky pedagogické psychologie a mentální hygieny, aby naši učitelé byli opravdovými rádci při náboženské výchově dětí a stavbě charakteru. — Ti z našich členů, kteří mluví anglicky vytvořili unitářský anglický klub, kde se nejen cvičí dále v angličtině, ale kde si vzali za úkol

poznávat blíže unitářství z anglické literatury a sblížovat se s unitáři ostatních zemí. Pro začátečníky pořádáme anglický kurs, kde podle zvláštní metody bude se vyučovati.

Pro knihovnu unitářské školy rádcovské daroval br. Čapek velkou část svojí knihovny, takže hned od počátku bude tato, tak důležitá instituce, pěkně vybavena. -l-

V Rakovníce jsme už pevně zakotvili. Pravidelné čtrnáctidenní přednášky bratra Žižky jsou velmi čteně navštěvovány. Co tyto přednášky znamenají pro jednotlivce, nejlépe vyjadřuje dopis nepodepsaného posluchače, který byl br. Žižkovi při poslední přednášce odevzdán s vloženou padesátikorunou. Otiskujeme jej celý, protože ukazuje, jak přednášky Svobod. bratrství v Rakovníce jsou chápány a oceňovány. Neznámý pisatel píše: »Vážený bratře Žižko! Dnes se mi dostala do rukou nová čl. padesátikoruna. Měl jsem z ní radost. Ale ještě větší radost jsem z ní měl, když jsem se zadíval na obrázek, který je na jejím rubu. Obrázek představuje dělníka, výraz síly a vedle něho ženu rolnici a nad nimi srdce, symbol lásky. To ve mně vyvolalo ideu, kterou hlásá Svob. bratrství: pracující lidi, vedené láskou k tvoření nových hodnot života. Když jsem si uvědomil, co pro můj vlastní život Svobodné bratrství znamená, řekl jsem si: Ať nemám radost jenom pro sebe. Dám ji na šíření šlechetných snah SB. Bude to nejlepší památka na první čl. padesátikorunu, kterou jsem dostal a tak ji přikládám. Nedávám ji z přebytku peněz, ale z přebytku radosti a jako malou splátku na velký dluh. V předvečer prvního máje, svátku práce 1931. Vám oddaný posluchač přednášek.« Není to povzbuzující?

Literatura.

Nakladatelství »Helios« v Praze vydalo: O. Lehmann-Russbüldt: *Krvavá internacionála*. Dokumentární knížka o zbrojařském průmyslu. Cena Kč 5.50. — Přemysl Pitter: *Chelčický, Tolstoj, Masaryk* líčí konflikt českého svědomí od doby husitské k dnešku s hlediska pacifistického.

Nakladatelství YMCA: Miroslav Plecháč: *Spiritism v Podkrkonoší*. Cena Kč 7.50. Informační knížka. — Karel Hejmar: *Sředoškolská diskuze*. Kč 3.60. Dobrá pomůcka pro vůdce mládeže. — Dr. Rudolf Liechtenhau: *Ježíš a nový sociální řád*. Kč 3.—

Nákladem Svobodného bratrství. — Tiskem vlastního závodu.